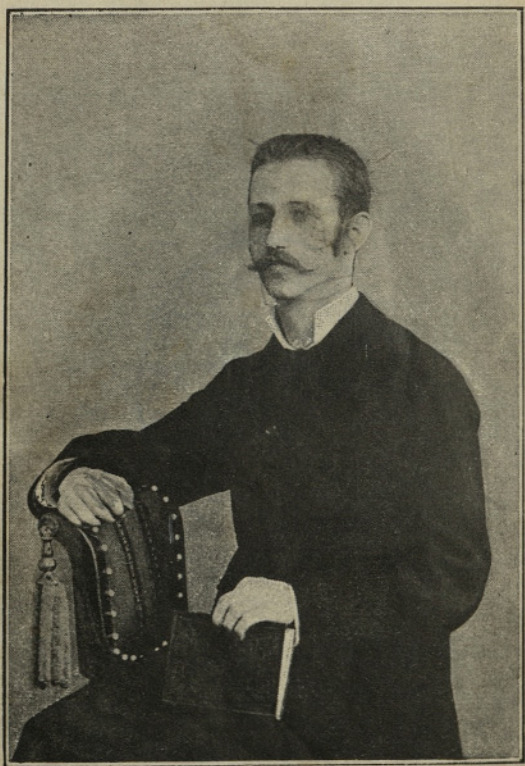
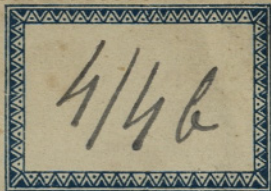

Josip Freuensfeld.

Zabavna knjižnica

za

slovensko mladino.

Urejuje in izdaje
Anton Kosi,
učitelj v Središči.

V. zvezek.

V Ljubljani, 1896.

Samozaložba. — Natisnila Katoliška Tiskarna.

*„Čitaj rad dobre knjige; v njih imaš,
ako je prav čitaš in razumeš, modrega
učitelja in ljubeznivega prijatelja povsod,
na vseh krajih svojega življenja!“*

S-11880-D
24. IV. 1969

Josip Freuensfeld.

Življenjepisna črtica; spisal *Anton Kosi.**)

„Učitelj bil je tvoj in bil
ljubitelj,
Do časne, večne sreče zvest
voditelj.“

^vČitanje lepih zabavnih in poučnih knjig je bilo že od nekđaj moje največje veselje; zlasti mladinski list »Vrtec« sè svojimi ličnimi podobami mi je prirejal že dečku vedno največ in najlepših zabav v prostem času. Ko sem še hodil v domačo šolo, izposojeval nam ga je pridnejšim učencem učitelj veronauka (blag mu bodi spomin, zdaj je že med pokojnimi), kasneje pa, ko sem si kot

*) Za razne podatke o Freuensfeldu zahvalim na tem mestu v prvi vrsti g. I. Karba, učitelja v Ljutomeru; dalje gosp. I. Ivančiča za blagovoljno prepustitev Freuensfeldovih zasebnih pisem in pa pokojnikovega brata g. Ant. Freuensfelda, učitelja v Ormožu. — Pri sestavljanju življenjepisa so mi služile dobro tudi črtice g. S. Cvahle-ja v Koledarju družbe sv. Mohorja za l. 1895. Prav lepo zahvalo pa izrekam tudi sl. družbi sv. Mohorja za njeno prijaznost, s katero mi je račila posoditi klišej za Freuensfeldovo sliko. A. K.

dijak na mariborskem učiteljišču s poučevanjem otrok po premožnih hišah že sam kak novčič zaslužil, naročil sem si sam ta zeló koristni list. O koliko dobrega sem našel vedno v raznih spisih »Vrtčevih«, koliko koristnega se naučil iz njega!

Z ljubeznijo do čitanja, katero je vzbudil v meni »Vrtec«, vzbudilo se je polagoma v meni tudi veselje do slovstvenega delovanja, in uprav temu listu se imaš zahvaliti, mladina slovenska, da je stopil tudi pisatelj pričujočih vrstic mej one može, ki se trudijo na književnem polju za tvojo duševno blaginjo.

Bilo je v počitnicah l. 1882. Kot dijaku II. tečaja mariborskega učiteljišča mi prinese listar (pismonoša) nekega dné priljubljeni moj »Vrtec«. Hlastno segnem po njem. Pesem na prvi strani vzbudi mojo pozornost. Čitam jo jedenkrat, dvakrat . . . vedno se mi zdi krasnejša, vedno milejša. Bila je pesem »Slovenski svet«, pod njo pa je stalo ime »Josip Freuensfeld«. Kdo je ta pesnik in kje živi? Tako sem vprašal najprej sam sebe, potem pa i druge. No, od prijatelja sem izvedel kasneje, da je Josip Freuensfeld mlad učitelj v Svetinjah blizu Ormoža, ki objavlja umotvore svoje tudi pod izmišljenim imenom Miljenko Devojan. »Bog nam ohrani mladega in nadarjenega pesnika in pisatelja še mnogo let!« to je bila želja, ki se mi je izvila iz dna srcá vsakikrat, ko sem naletel kasneje v »Vrtcu« na Freuensfeldove ali Miljenko Devojanove slovstvene izdelke, bodisi v vezani ali v nevezani besedi.

Res, mnogo mikalnega in poučnega je poteklo izpod spretnega peresa Jos. Freuensfeldovega, zlasti za te, mila mladina, ki te je blagi učitelj tako neizmerno ljubil. Žal pa, da so se tudi pri tem mladem možu uresničile besede našega pesnika, ki pravi

»To je usoda naše domovine,
Da ji pobira smrt najboljše sine.«

Dà, prerano si moral v hladni grob, ti uzorni učitelj, mož, ki bi še lahko mnogo dobrega storil za drago našo domovino. V najlepši dôbi, imajoč komaj 32 let, moral si zapustiti torišče svojega plodonosnega delovanja ter se preseliti v kraj, kjer ni trpljenja, ne bolečin.

Učitelj si, oj blagi ti,
Zapustil nas prerano,
Po tebi nam oko solzi,
Zdihuje srce vdano.

Mladinski list »Vrtec«, v katerem so prišli prvi Freuensfeldovi umotvori v javnost, obljubil je sicer v 2. številki letnika 1894., da prinese v enem prihodnjih listov obširnejši življenjepis o »svojem večletnem zvestem sotrudniku« — toda urednik Iv. Tomšič, ki je najbolj poznal Freuensfeldovo delovanje na polju mladinske literature, preselil se je tudi za Freuensfeldom v boljšo domovino, predno mu je bilo mogoče izpolniti obljubo svojo.

Slavna družba sv. Mohorja je sicer postavila svojemu marljivemu sodelovalcu v Koledarju za l. 1895 lep spominik, priobčivši na 30. strani sliko in dokaj obširen življenjepis pokojnega Freuens-

felda, a ker so dotične črtice namenjene le bolj odraslim ljudem, zato mislim, da ne bode odveč, ako posveti tudi mladini namenjena »*Zab. knjižnica*« nekoliko skromnih vrstic blagemu pokojniku v spomin.

I.

Josip Freuensfeld se je rodil dné 19. sušca 1861. l. v Radinskem vrhu, župnije Kapelske blizu Radgone. Oče njegov, ki še živi sedaj kot umirovljen učitelj v Ormožu, učiteljeval je takrat pri Kapeli. Mati Freuensfeldova je bila sestra ljutomerskega župnika, doktorja Klemenčiča. V Radinskem vrhu so imeli Josipovi stariši takrat majhno posestvo, in tam so tudi zvečine stanovali; zato se je Freuensfeld kasneje kot pisatelj in pesnik večkrat podpisaval z imenom Radinski.

Od Kapele se je preselil pozneje Freuensfeldov oče sè svojo obiteljjo v Veržej. »Tukaj je vžival — kakor piše g. nadučitelj Cvahte v navedenem Koledarju — mladi, nadarjeni in jako živahni dečko dobre in slabe čase svojih mladostnih dnij, dokler ni prišel v daljne šole in naposled na učiteljišče v Maribor.«

Freuensfeld je bil zeló marljiv dijak; kazal je že takrat pesniškega duhá, in se je vadil pridno v pisateljevanju in pesnikovanju.

L. 1880. dovrši nauke, napravi zrelostni izpit ter dobi službo začasnega učitelja - voditelja v Svetinjah blizu Ormoža. V Svetinjah je Freuensfeld

pri ondotnih prebivalcih še dandanes v dobrem spominu, da - si je učiteljeval ondi le poldrugo leto. Poleg tega, da je izpolnjeval v šoli povsem svoje dolžnosti, storil je tudi zunaj šole mnogo za omiko odraslega ljudstva. »Dobro sem poznal g. Freuensfelda. To so bili oni mladi učitelj, ki so znali tako lepe pesni zlagati« — tako mi je pravil nedavno preprost Svetinjčan, s katerim sem se razgovarjal o pokojnem Freuensfeldu. Ta mož je še dostavil: »Bil sem nekòč na gostiji, pri kateri so imeli gospod Freuensfeld tako lep in ginljiv govor, da smo se vsi navzoči solzili. Za ono poroko so zložili tudi pesem, katero še dotična zakonska sedaj hranita.«

Leta 1882. je napravil Freuensfeld drugi učiteljski izpit, takoimenovano preizkušnjo učiteljske sposobnosti, in l. 1883. je dobil izpraznjeno podučiteljsko službo v Ljutomeru. Tukaj se je začela za našega Josipa dôba novega delovanja. Mladi, znanjaželjni mož se je začel znova prav marljivo učiti, zakaj vedel je dobro, da je to, kar ponudijo človeku šole, le podlaga, na katero mu treba neprestano zidati, ako hoče biti na svojem mestu celi mož, a ne polovičnjak. Nakupil in izposodil si je knjig iz raznih bukvarnic ter se z veliko pridnostjo in resnostjo poprijel uka.

Toda to še ni bilo dovolj. Njegova neizmerna znanjaželnost ga je gnala tudi na Dunaj na višje izobraževališče za učitelje, na pedagogij. V to svrho je trebal dopusta šolske oblasti, trebal pa je tudi namestnika, t. j. učitelja, ki bi za čas dopusta po-

učeval namesto njega. Oboje je dobil. Toda učitelja namestnika si je moral plačevati sam.

Prvokrat je bil na Dunaju l. 1888., drugokrat pa l. 1891. Mnogo pomanjkanja je trpel Freuensfeld na Dunaju, zakaj življenje v tako velikem mestu je drago, silno drago, in da - si so darežljivi ljutomerski narodnjaki podpirali Freuensfelda skoraj vsak mesec s precejšnjimi denarnimi vsotami, vendar je bila ta pomoč prepičla, da bi mogel Freuensfeld ž njo na Dunaju živeti tako, kakor je to potrebno za takega človeka.

Pravijo, da je Freuensfeld kot slušatelj dunajskega pedagogija šel mnogokrat namesto o poldne k obedu, v kako večjo knjižnico ter se vglobil ondi v knjige. Želodec, kateri je imel že od nekdaj bolj slab, začel mu je vsled tega še bolj slabeti in nazadnje mu je službo do cela odpovedal.

Jeseni leta 1892. je stopil Freuensfeld pred mariborsko izpraševalno komisijo (poverjenstvo) za ljudske in meščanske šole ter napravil z dobrim uspehom skušnjo za meščanske šole. Tak izpit, ki zahteva prej mnogo učenja, imajo le najodličnejši ljudski učitelji. Za meščanske šole usposobljen učitelj more dobiti službo tudi na kaki meščanski šoli ali pa na vadnici.)*

Freuensfeld se svojo usposobljenostjo za poučevanje v meščanskih šolah sicer ni postal me-

*) Vadnica je uzorno urejena ljudska šola: v njej se vadijo v poučevanju mladi, za učiteljski stan pripravljajoči se dijaki.

ščanski učitelj, vendar pa mu je ta preizkušnja mnogo pripomogla k temu, da je dobil l. 1892. uprav izpraznjeno službo stalnega učitelja na ljutomerski šoli. Do istega časa je bil, kakor smo že omenili, le podučitelj.

Povedali smo, da je Freuensfeldu vsled gmotnega pomanjkanja že na Dunaju želodec zeló oslabil — lotil se ga je namreč kronični *) želodčni katar. Ta bolezen je postajala od dne do dne hujša, in le prezgodaj se je pokazala pri Freuensfeldu znana resnica, da je želodec kuhar in rednik celega telesa, in ako on več ne more opravljati svoje službe, hira življenje.

Ker je Freuensfeld od dne do dne bolj hujšal, začel je resno misliti na to, kako bi ozdravil svoj bolni želodec. V počitnicah l. 1893. je potoval skozi Koroško na Goriško in v Trst, misleč, da bode vsaj nekoliko okreval. Toda niti potovanje, niti južno podnebje mu ni kaj pomagalo, vrnil se je namesto boljši še slabejši, nego je bil odpotoval.

Zdravniki so zdaj sprevideli, da je Freuensfeldova bolezen že zeló nevarna in življenje njegovo v nevarnosti, zato so mu svetovali, naj prosi za dopust in naj išče pomoči v Karlovih Varih (Karlsbad) na Češkem.

Freuensfeld jih je slušal, odpravil se v nasvetovano kopelj ter izvedel ondi, da mu more le srečno izvedena operacija še podaljšati življenje.

*) Bolezni, ki počasi napredujejo in dolgo trajajo, imenujemo kronične ali počasne bolezni.

Odpotoval je torej nazaj v Prago in tam ga je imenitni želodčni zdravnik, profesor Gussenbauer, dné 21. decembra operiral.*) Operacija se je sicer posrečila, a dva dni pozneje, torej 23. decembra, je Freuensfeld vsled slabosti izdihnil blago svojo dušo.

Kako zeló je pretresla vest o Freuensfeldovi smrti narodne kroge v Ljutomeru, njegove sorodnike, tovariše, njegove učence ter sploh vso slovensko domovino, to se ne dá popisati. Mlademu življenju, katero je obetalo še toliko žlahtnega sadú, prestrigla je neusmiljena Morána — smrt nít življenja za vselej. S Freuensfeldom je šlo v prezigodnji grob sto in sto plemenitih nakan in načrtov, katere bi bil izvêl blagi pokojnik polagoma narodu slovenskemu v korist, dragi domovini v ponos. —

Freuensfeldova vroča želja je sicer bila, naj bi se njegovo truplo prepeljalo v domovino. »Ne pustite mojega trupla tukaj razrezati; dajte ga v domačo zemljo, ako mogoče . . .«, tako piše v pismu z dné 16. dec. 1893. iz Prage svojemu iskrenemu prijatelju gospodu davkarskemu kontrolorju Josipu Ivančiču v Ljutomer. Toda ta iskrena želja se blagemu pokojniku žalibog ne more izpolniti, akoravno se je po učiteljskem društvu ljutomerskem nabralo za prevažanje posvetnih ostankov, oz. za Freuensfeldov spominik do sedaj blizu 800 kron. Zakaj »rajni J. Freuensfeld je bil pokopan« —

*) Taka operacija, katero izvajajo le za to stroko posebej učeni zdravniki, je zeló nevarna. Zdravnik napravi namreč v trebuh primerno vrezo, izvzame bolne dele želodca in potem rano sèšije.

tako poroča upravništvo katol. pokopališča kralj. glavnega mesta Prage ljutomerskemu učiteljskemu društvu — »v skupni grob brez števila in brez posebnega zaznamovanja dotičnega prostora tako, da ni mogoče odkopati njegovega pravega groba«. Kakor se sliši, uporabila se bode nabrana vsota za vzi-danje Freuensfeldove spominske plošče v ljuto-mersko Franc-Jožefovo šolo, z ostankom pa se bodo nagrajali najboljši mladinski spisi. S tako upo-rabo nabranega denarja se bode Freuensfeldov spomin gotovo najlepše častil, ker ni bilo nikakor mogoče ugoditi zadnji želji blagega pokojnika.

II.

Freuensfeld si ni izvolil težavnega učiteljskega poklica zaradi tega, da bi prišel prej do svojega kruha, ampak izvolil si ga je v resnici iz ljubezni do mladine, v katerej je videl blagi pokojnik vedno — in to po vsej pravici — temelj in upanje boljše prihodnosti našega naroda in naše domo-vine. Kot izvrsten učitelj, katerega je tudi njegova šolska oblast odlikovala z mnogimi priznalnimi pismi, prezrl je vse notranje življenje mlade otroške duše, in uprav zato je znal z mladino v šoli tudi tako lepo ravnati kakor le malokateri učitelj. Freuensfeld je bil v resnici učitelj s srcem in duhom ter povsem vreden lepega svojega imena. Mladina, katero je Freuensfeld poučeval, in stariši, kojih otroci so hodili k Freuensfeldu v šolo, vsi se ga spominjajo s hvaležnim srcem ter ga ne

morejo dovolj prehvaliti. Kot učitelj je bil blagi pokojnik oster a pri tem vendar zeló ljubezniv; njegov pogled je bil otroku prepoved, bilo povelje, bila hvala in graja; mnogo besedij na to stran ni tratil nikoli, in vendar je imel v šoli vedno naj-lepši red in mir.

„*Vse za vero, dom in za cesarja!*“ tega pomenljivega gesla Freuensfeld ni samó poznal, marveč se je tudi po njem ravnal v vsem svojem delovanju v šoli in izvan šole. Razun tega pa je tudi vnemal v srcih mladine kakor odraslih gorko ljubezen do rodne zemlje in materine besede. Slovensko zemljo in pa slovenski jezik bi bil Freuensfeld silno rad videl čislan in spoštovan. Krasna se mu je sicer zdela slovenska zemlja, le v rodu, ki prebiva na njej, videl je revnega, siromaškega trpina. Toda upanje, trdno upanje v boljšo in lepšo bodočnost narodovo, ni ga zapustilo do zadnjega trenutka.

Slovenski svet, krasnejši boš,
Kadar vihar ti zdanji mine
Ter iznad tebe mrak izgine,
Povrne se ti sreče dan!

Tako pôje v prelepi svoji pesmi »Slovenski svet«.

Pri svojih stanovskih tovariših je užival Freuensfeld prav prijateljsko ljubezen, visoko spoštovanje in neomejeno zaupanje. Le-to zaupanje se mu je skazovalo zasebno, pa tudi javno; zakaj resnico, da je le malo učiteljev, ki bi se mogli ponašati s tako temeljito vseobčo izobraženostjo,

s tako kremenito značajnostjo in s tako neupogljivo odločnostjo kakor uprav Josip Freuensfeld, to resnico so spoznali kmalu vsi njegovi tovariši, in uprav zato so videli v njem nekak uзор ali ideal pravega národnega učitelja.

III.

Ako si ogledamo nekoliko natančneje Freuensfeldovo književno delovanje, tedaj bomo pač povsem pritrdili besedam g. dr.-ja Rakeža, ki je pišoč v nekem slov. listu posmrtno spomenico izrekel o Freuensfeldovem delovanju sledeče besede: »Prepričani smo, da v teh pičlih letih, ki so bila sojena njegovemu (namreč Freuensfeldovemu) življenju, ni storil nikdo več, nego on za národ svoj.«

Omenil sem že, da se je Freuensfeld že kot dijak na učiteljišču bavil s slovstvenim delovanjem. V počitnicah si je marljivo zabeleževal narodno blagó. kakor pregovore, prislovice, pravljice, pripovedke itd., skratka, tudi Freuensfeld bi smel trditi s pisateljem Andrejčekovim Jožekom, da mu je bilo bivanje med preprostim narodom vedno največje veselje.

Tenko uho za národno govorico je imel pokojni Josip vedno. L. 1888. — bilo je ravno na praznik vseh Svetnikov — imel sem priliko, opazovati ga v Humu blizu Ormoža, kakó je ondi med razgovorom z nekim kmetom potegnil iz žepa beležnico ter zapisal vanjo nenavaden národen

izraz, kateri je ravnokar slišal. V »Kresu« *) je priobčenega več po Freuensfeldu nabranega národnega blaga. Mnogo tega gradiva je primernega i otroškemu duševnemu zorokrogu, zato je ponatisnil tudi »Vrtec« iz »Kresa« dokaj pravljič in pripovedek, in reči se mora o njih, da so mladini prav ugajale. Drugače pa je Freuensfeld národne pravljič in pripovedke, koje je slišal od matere svoje in iz ust preprostega ljudstva, kaj lepo okrasil sè svojo živo domišljijo. Mnogo njegovih pravljič spominja na prelepe Andersenove **) pravljič, dasi obravnava Freuensfeld čisto drugo snov.

Pa ne samo, da je Freuensfeld národno blago zapisoval, ampak prav zgodaj je začel spisovati i izvirne povestice za mladino in pečati se s pesnikovanjem. Tovariš - vrstnik njegov mi je pripovedoval, da je blagi pokojnik že kot dijak kaj rad prinašal v prijateljsko družbo mične po njem zložene pesmice, da je ondi ž njimi zabaval poslušalce. Toda pravo slovstveno delovanje se je začelo pri njem še-le, ko je nastopil učiteljsko službo v Svetinjah. Od tod je pošiljal plode svoje marljivosti »Vrtčevemu« uredniku Ivanu Tomšiču, kateri je njegove umotvore kaj rad priobčeval v svojem listu. Prvi njegov priobčen slovstveni pro-

*) »Kres« je bil leposloven in znanstven list, ki je izhajal pred kakimi 10. leti v Celovcu.

**) Andersen je bil sloveč danski pesnik in pisatelj. Kitico njegovih pravljič je podal i Slovencem v lepem prevodu pisatelj Fr. Erjavec l. 1863.

izvod je menda pesen »Prvi glas« v »Vrtcu« za l. 1881. V letniku 1882. najdemo potem že skoraj v vsaki številki kako mično povedko ali pesmico, ki je potekla izpod Freuensfeldovega peresa.

Leta 1885. je zbral in izdal Freuensfeld v založbi Iv. Krajčevi v Novem mestu šest svojih povestic in dve mični pesmici »Materino oko« in »Mati«. Knjižica ta je namenjena mladini in nosi tudi jednaki naslov. Pisatelj se je na njej podpisal z imenom Miljenko Devojan.

Tudi družbo sv. Mohorja je Freuensfeld od leta 1884 sem vedno in redno zalagal sè zdravo in tečno duševno hrano. Ker je bilo blagemu pokojniku dobro znano, da Mohorjeve knjige kaj rada čita tudi šolska mladina, zato je pošiljal tej prekoristni družbi poleg spisov za odrasle ljudi tudi take proizvode, ki so bili posebno prikladni otroškemu duhu in njega pojmljivosti. Kdo ni čital s slastjo v »Slov. večernicah« njegovih mladini poklonjenih pravljič? O njih piše neki zelo učeni gospod *) sledeče: »Pravljice J. Fr. Radinskega se lepo podajo v raznovrstnost. Kdor hoče pisati dobre pravljice, poznati mora dobro národne pravljice, imeti mora živo domišljijo, pa tudi zdravo srcé: Radinski ima oboje.«

Freuensfeld pri svojem slovstvenem delovanju ni mislil samo na mladino, marveč kazal se je

*) Dr. Fr. Lampe na strani 240 lista »Dom in Svet« za leto 1889.

tudi vestnega učitelja odraslim ljudem; tudi za odrasli narod je spisal marsikater prekoristen spis. Mnogo gradiva v vezani in nevezani besedi priobčil je pod imeni Radinski, J. K. Klemenčič, Josephus, Svoimir v knjigah družbe sv. Mohorja in pa v raznih slovenskih listih, mnogo njegovih spisov pa je še neobjavljenih.

L. 1892. je pomnožil Freuensfeld našo mladinsko književnost z lično knjižico, polno ljubkih pravljic in pripovedk, z »Venčkom«. Ta knjižica, ki je prišla nedavno že v drugi izdaji na svetlo, znana je skoraj vsakemu otroku, ki hodi v ljudsko šolo. Kdo ne pozna krasnih njegovih pravljic »Sveti vir« in »Morska roža«? Strokovnjaške sodbe so bile o »Venčku« v obče prav povoljne. V obče se je reklo o Freuensfeldovi pisavi: »Gospod Freuensfeld piše lep, vseskozi pravilen jezik in pripoveduje živo, časih pesniški navdihnjeno.«

To je torej kratek očrt Freuensfeldovega književnega delovanja. O tem mladem možu se pač smelo trdi, da je pridno delal ter uporabil vsako prosto urico v korist in napredek slovenskemu slovstvu, dokler mu ni neusmiljena smrt iztrgala iz rok spretnega peresa.

»V šoli z besedo vsekdar je zidal človeštvu on stébre,
Pisal je knjige doma, v mlade je roke dajal,
Da se utrdi srcé, ki v mladih je prsih kot cvetje,
Ki je porazi *) vihar, če je ne čuva vrtnar.«

*) porazi = uniči.

IV.

»Že zunanost Freuensfeldova je kazala« — piše gospod Cvahte — »da je bil to izvanreden človek. Bil je srednje, šibke postave in vedno čedno oblečen.*) V občevanju z občinstvom je bil takten ter je tako dobro poznal pravila lepega obnašanja, tako imenovanega finega tona, kakor da bi bil vzrastel v gospôdski hiši, a ne zunaj na vaški ledinici. Ako je prišel v društvo, takoj si je pridobil ljubezen posameznikov, ker je bil lju-bezniv, zraven pa zeló izobražen in duhovit.«

Značaj Freuensfeldov je bil jeklen in ne-omajen, zraven pa čist kakor zlató. Marsikaj bridkega je moral skušati blagi pokojnik v svojem življenju, vendar ga ni nobena sila upognila ali ga spravila s poti, katero je spoznal za pravo: stal je trdno kakor skala, ni krenil ne na levo, ne na desno.

Zaradi svojega kremenitega značaja in ne-upogljive odločnosti užival je Freuensfeld visoko spoštovanje ne le med svojimi tovariši-učitelji,

*) Slika, katero prinaša »Zab. knjižnica« na prednji strani, je še izza časa, ko je učiteljeval Freuensfeld v Svetinjah. Fotografije izza poznejše dôbe mi žal ni bilo moči dobiti do rok. Mogoče je tudi, da se Freuensfeld kasneje niti ni dal več fotografovati. Ko bi mogel podati poleg te podobe še Freuensfeldovo sliko izza poznejšega časa, uverili bi se ž nje cenj. bralci, kako zeló je blagega Josipa spremenila mučna bolezen, kako jasno vtisnila znamenja svoja na njegov obraz.

marveč tudi med drugimi slovenskimi omikanci, ki so ga poznali.

Izmed vseh krepostij, katere so bile združene v Freuensfeldovem plemenitem bitju, zavzema njegova vzgledna ljubezen do materinega jezika in pa do národa slovenskega gotovo prvo mesto. »Kdor svojega materinega jezika ne časti, svoje matere vreden ni« ta izrek mu je bil geslo. Zakaj Freuensfeld bi bil rad vreden svoje matere, saj jo je tako visoko čislal ter nasproti njej izpolnjeval četrto božjo zapoved tako natanko, kakor le malokatero dete. Brat njegov, gosp. Anton Freuensfeld, učitelj v Ormožu, piše mi o njem doslovno: »Komaj je izlezel Josip plenicam, že je znal ceniti mater nad vse. V njihovem pogledu znal je brati žalost in veselje, vedel je brati hvalo, grajo in prepoved. Ž njimi se je veselil, ž njimi žaloval, njim je delal veselje, a žalosti nikdar. Materine besede so mu bili zlati nauki, katere si je vdolbil v srce. Z materjo je bil srečen, brez matere se je čutil nesrečnega. Ž njimi je hodil na polje, trgal dračje ter nosil kakor oni isto na glavi domóv. Njim na ljubo je hodil v les brat sočja (suhljadi), da so ložje zakurili. On jim je pasel kravo. To je storil vedno z največjim veseljem. Še ko je prišel l. 1893. na jesen domov, torej nekoliko mesecev pred svojo smrtjo, pasel je kravo nad jedno uro. Večer, ko so mati preli, šivali ali zibali katerega od nas mlajših, visel je s svojim pogledom na njihovih ustnicah kakor čebela na cvetu, ter pazno

poslušal, kar so pripovedovali o »povodnjem možu«, o »morski deklici«, o »pesjancih« in tako naprej. Prve njegove pesmi, katere so tiskane, posvečene so ljubezni do matere.« Le berímo pesem

Prvi glas.

Mati, prvi glas je bil,
Ki se 'z ust mi je glasil;
Sama tej besedi zláti
Naučila me je mati.

Če pretila je napást,
Mater sem poklical v slast;
Mati me je zaslanjála:
Svojo kri bi zá-me dala.

Mati! mati! rekel sem,
V krilo njeno tékel sem;
Tamkaj čutil sem veselje,
Tam so bile moje želje.

Zamižalo mi okó
Sen je zibal me sladkó;
Mati v sanjah pristopila,
In v igráh z meno je bila.

Zvati hočem nje imé,
Dokler bodem vrh zemljé;
Kadar v jami začnem spatí,
Klicati prestanem: mati!

Freuensfeld je torej vneto ljubil svoj narod; a te ljubezni blagi učitelj ni nosil samo v srcu, marveč kazal jo je vedno in povsod tudi v djanju: za narod je delal in se trudil ter mu želel zlasti višje omike. Slovenščino je kot svoj materini jezik postavljajal pred vsemi drugimi jeziki vedno na prvo mesto, dasi je čislal tudi jezike drugih národov ter se bavil tudi z istimi. Poleg svojega materinega in nemškega jezika se je pečal Freuensfeld tudi z latinščino in francoščino.

Freuensfeld je bil tudi iskren domoljub in tak je navduševal tudi mladinska srca v ljubavi do premilega nam vladarja in do lepe naše Avstrije.

Kakor razna druga svoja čustva, tako je izlival Freuensfeld tudi svojo neomahljivo domovinsko ljubezen v prekrasne pesmice. Kako lepo odseva iz pesmi *) »O Njega Veličanstvu presvitlega Cesarja Frančiška Jožefa« (ob slavnem prihodu na Slovensko l. 1883) iskrena ljubezen in vdanost pesnikova do premilega vladarja!

Oj blagor tebi, mili narod moj!
 Prišel je k tebi svitli Car,
 Prišel je k tebi tvoj vladar.
 Zveni mu gromovita slava,
 Nje polna dol sta in višava,
 Slovenec vsak se glási vnet;
 Ti vrnil si mu radost spet,
 Presvitli naš vladar!

— — — — —

Pozdravlja Te stotisoč grl!
 Vesel blaži Te starček sivi:
 »Gospod, gospod moj dobrotljivi!«
 In kliče krepko mož glasno:
 »Oj blagor Tebi moj vladar!«
 Mladenič více Ti čvrstó:
 »Vse za-Te, za-Te, mili Car!«
 Otrok izkuša glasek svoj:
 »Oj blagor Tebi, oče moj!«

Radosti kraja, konca ni!
 Tako Slovenec Te časti,
 Ti za-Te dá življenje, kri.
 Po hribih, dolih se razlega
 Ponosni Adriji do brega:
 Sijaj Ti vedno sreče žar,
 Oj dobrotljivi naš vladar!«

Pokojni Josip je bil kot izvrsten učitelj tudi dober kristjan. Svoje verske dolžnosti je izpolnjeval

*) Prim. »Vrtec« za l. 1883, str. 103.

vedno natanko. Pa tudi v šoli je uporabil Freuensfeld vsako priliko, katera se mu je ponudila, za vzbujanje in gojitev verskega čuta v mladini in za dovajanje otroškega čustvovanja k Stvarniku. »Ako je v šoli nanesa prilika, da je bilo treba iz verskega stališča otrokom kaj pojasniti, ali jih vnesti za нравno krščansko življenje in tako naprej . . . razlagal je Freuensfeld z gorečnostjo duhovnika krščanski nauk.« Tako piše o njem g. Cvahte. O razmerju Freuensfeldovem nasproti duhovnikom pa pravi isti pisatelj dalje: »Z domačimi duhovniki je živel v najlepši zlogi in jednosti, s premnogimi v iskrenem prijateljstvu. Ljutomerski g. dekan Ivan Skuhala so ga zelo čislali ter mu pri izdaji knjig celó gmotno pomagali.«

Ker že govorimo o Freuensfeldovih svojstvih, ne pozabimo še jednega, namreč vzgledne njegove hvaležnosti. Hvaležen je bil Freuensfeld svojim učiteljem, ki so ga poučevali na ljudski, srednji ali visoki šoli, hvaležen je bil sploh vsakemu, ki mu je storil kedaj bodisi še tako majhno uslugo. Svojo hvaležnost je kazal Freuensfeld pri vsaki priliki tudi očitno. Zlasti pa se je kazal do konca svojega življenja hvaležnega onim plemenitim svojim dobrotnikom ljutomerskim, ki so njega, slušatelja dunajskega pedagogija, gmotno podpirali. Prva denarna poslatev ga je ganila do solz. »Kaj hočem reči Tvoji pošiljatvi« — tako piše prijatelju g. Ivančiču v Ljutomer, ko mu je ta poslal na-

brane novce — »Kaj hočem storiti na tako požrtvovalnost? Ne morem Ti povedati, kaj sem čutil v istem hipu! . . .« In: »Povejte mi, s čim sem zaslužil take požrtvovalnosti? Zastonj iščem v spominu vzrokov! Niti moje javno delovanje, a še manj moje zasebno življenje daje Vam zaslombe. In mene teži pa misel, da take veliko-
dušnosti nisem, nisem nikdar zaslužil, temveč kaže mi v jasnem svitu prijateljstvo, katerega nisem vreden.«

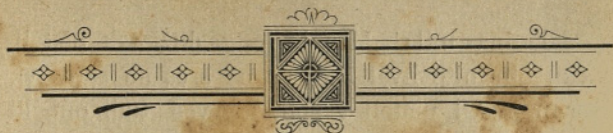
* * *

Mladina predraga! Za Bogom so stariši, za stariši pa učitelji — bodisi duhovni ali svetni — tvoji največji dobrotniki, zakaj oni skrbijo ter se trudijo v besedi in v djanju za tvojo časno in večno blaginjo. Zato pa zahteva tudi četrta božja zapoved od otrok do učiteljev ono vedenje in ono spoštljivost, kakeršno do starišev. Poučevanje mladine je težaven in trudapoln posel in že stari narodi so poznali rêk, ki pravi, da naj ne misli vsaki, da je za učitelja. Trnjev je torej pot, po katerem hodi navadno izobraževatelj mladega narastaja. Truditi se mu je od zore do mraka, ako hoče povsem zadostiti svoji imenitni nalogi v šoli. Kaj še - le, ako je tako natančen in vesten, kakor je bil pokojni Freuensfeld, ki ni storil samo tega, kar mu je velevala postava ali njegov stan, ampak tudi to, kar mu je vdihovala vroča lju-bezen do svojega roda!

Mladina mila! Mar-li ne zasluži tak učitelj, da mu ohranite hvaležno - vdana srca ne samo vi, katerim je bil učitelj v šoli, marveč tudi oni, ki ste si blažili in si še plemenitite srca ž njegovimi krasnimi povedkami, s pravljicami in mičnimi pesnicami? Gotovo dà!

Spominjajte se torej hvaležno svojega »učitelja in ljubitelja« zlasti v gorečih molitvicah, katere dobri Bog iz vaših nedolžnih ustic tako rad sliši in tudi usliši — slavíte pa tudi njegov spomin s tem, da si prizadevate na vso moč, posnemati blagega Josipa Freuensfelda lepa svojstva.

Slovenska mladina Freuensfeldu.

Učitelj si, oj blagi ti,
Zapustil nas prerano,
Po tebi nam okó solzí,
Zdihuje srce vdano.

Ko pesmi sladke nam si pel,
Poslušali smo radi,
Tako ko slavčeka vesel
Poslušša vsak spomladi.

S povestmi svojimi učil
Lepó si nas in blažil,
Pravice glas si v nas budil,
Sirote si tolažil.

Od nas si šel na smrt bolán,
Nam zguba prevelika!
Na tujem, oh si pokopán,
Grob nima spomenika!

A kaj! — najlepši spomenik
Imaš v srcéh mladine
Ta spomenik ti, naš vodnik,
Nikdar, nikdar ne mine!

L. Črnej.

Pripovedni del.

Pripovedka o kralju Matjažu.

Zapisal † *Josip Freuensfeld.**)

Siromašna deklica, katera ni imela ne očeta ne matere več, našla je na starega leta dan veliko votlino. Takoj gre notri. Pri mizi vidi kralja Matjaža, ki je slonel in spal. Njegove dolge mustače (brki) so bile omotane okoli mizinih nog.

Zagleda pa še drugo votlino. Tudi v to gre pogumna deklica. Tu vidi vojake in konje njihove. Vse je spalo. Nekateri vojaki so ležali, a drugi so sloneli ob steni. Oblečeni so bili po starem kroju. Okoli konj je ležalo po tleh obilo lepega sená. Deklica ga nekaj pobere in dene v zastor (predpasnik).

Kadar seže drugič po sénu, prime za konjske verige. Počasi jih izpusti na tla, ali vendar so zazvenčale takó glasno, da se je vse streslo. Kralj Matjaž vzdigne glavó in globoko vzdihne. Deklica

*) V »Kresu« za l. 1884.

se prestraši in zbeži iz votline. Zvunaj se ozrè, pa ne vidi nikakersne votline več; samo golo skalovje je bilo.

Komaj pride domov, zapazi, da ima nekaj težkega v zastoru. Hitro pogleda. Namesto sena vidi samo suho zlató.

Od tega časa se votlina ni odprla nobenemu človeku več, da-si že vsak čaka, da bi se odprla. Samo onemu se bode odprla, ki si pogostoma želi, da bi prišel že skoraj kralj Matjaž. Če bode prišel na starega leta dan pred to skalo, še sam ne bode vedel, da je prišel tjà.

Kedaj je ustvaril Bog čebele?

Národna legenda.

Sin božji, visèč na križu med dvema razbojnikoma, trpel je neznosne bolečine. Poleg drugih težav in bridkostij, ki so ga obhajale, začelo ga je tudi neizmerno žejati. Tedaj mu pomolí jeden vojakov v kis (jesih) namočeno gobo k ustom. Zveličar vzame nekoliko kapljic, toda grenka pi-jača izvabi grozne muke trpečemu Sinu božjemu mnogo potnih kapljic na mrzlo njegovo čelo.

Da bi postavil spomin na prebridko uro, prosil je — kakor pripoveduje legenda — Kristus svojega nebeškega Očeta, naj ustvari iz teh potnih kapljic živalice, ki bodo z. vžgledno marljivostjo

nabirale sladko tekočino — méd. Njihovo trudo-ljubivost naj bi ljudje posnemali, sladko strd pa uživali, da pozabijo vsako bridko uro, ki jih bode trla v vsakdanjem življenju.

Oče nebeški je izpolnil željo svojemu božjemu Sinu in je ustvaril še isti dan čebele. Za stanovanja jim je odmenil drevesna dupla v znamenje, da je izdahn timer Jezus na lesenem križu svojo dušo. Zato čebele že od nekda j kaj rade stanujejo v votlih deblih. Kasneje so začeli ljudje čebelam narejati posebna stanovanja — koše ali panje, in najljubši jim je baje panj, spleten iz divje vinske trte. Zakaj neki? Zato, ker so stebekca te rastline zeló podobna trnjevi kroni, katero je imel trpeči Kristus na glavi, ko je na lesu sv. križa umrl.

Ker je ustvaril Bog čebelo v spomin na pregrenko smrt božjega Odrešenika, zato ljudje o njej ne govoré, da bi »poginila«, kakor druge živali, ampak čebela »umrje« kakor človek.

Iz njene strdi pa se pridobiva vosek za sveče, katere gorijo pri vsakem svetem opravilu, ki nas spominja tudi na pregrenko smrt božjega Zveličarja.

Zap. Ant. Kosi.

Pozabljivi Mihec.

Marsikateri šolar je tako pozabljiv, da vse pozabi. Ako nima knjige, izgovarja se: »Doma sem pozabil.« Ako ni napravil naloge: »Pozabil

sem.« Ako ne zna nič: »Pozabil.« — Kaj čudo, da tudi to pozabi, česar ni nikoli znal! No, takemu pozabljivemu učencu se rado prigodi, da ga učitelj po pouku v šoli pozabi in to ni baš prijetno! Pa še vse hujše neprijetnosti čakajo takega človeka, ki je pozabljiv. Slušajte, kako se je godilo »pozabljivemu« Mihcu!

Pozabljivi Mihec je bil že od svoje mladosti pozabljiv. Zastonj so ga učili mati, katera roka je »Bogecova« in katera »mucina« — z levico je držal žlico, z desnico pa potico! In križal se je tudi z levico, pa le malokedaj je imenoval vse tri božje osebe. Izpustil je »Sina« ali pa »Svetega Duha«.

Ko je prišel v šolo, pozabil je vse sproti. Kar je dopoldne slišal, pozabil je do popoldne, a kar se je učilo popoldne, ušlo mu je čez noč. Takó ni prišlo nikdar toliko v njegovo glavo, da bi bilo kaj v njej ostalo. In vendar, dečko ni bil tako slaboumen, kakor pozabljiv in pa len, len!

Dokler je imel mater, godilo se mu je dobro, a ko so mu umrli, bilo je drugače. — Ker ni ničesar podedoval, moral je v službo. Vzel ga je neki sosed za pastirja. Pastirji pa morajo zgodaj vstajati, kakor veste, a Mihec je vsako jutro pozabil zbuditi se. Gospodar ga je nekaj časa klical, a ker se dečko ni nič zmenil, švignil je z bičem, da je kar zažvižgalo. Kdo bi pa zastonj imel takega lenuha!

Prve dni je hodil hlapec poleg Mihca, da bi mu pokazal, kje vse sme pasti in kje ne. »Ali že

veš zdaj?» vprašal ga je čez teden dni. »Kaj pa da!« obregnil se je Mihec in odgnal na pašo. — Živina je znala pot na svoj pašnik in je hotela tja, toda Mihec jo je podil dalje po cesti. Gnal je in gnal, da je prišel do sosedne vasi. Tedaj pa se mu je zazdelo, da ni prav. Obrnil je živino in jo gnal spet domov. Bilo je že davno čas molzti in težko so ga pričakovali. »Za Boga, kje si pa pasel, da so krave tako lačne?« začudi se gospodinja ugledavši izstradano živino. Mihec se popraska za ušesi in se izgovarja: »Ker sem pa pozabil, kje je pašnik!« Hlapec ga prime za ušesa in strese, rekoč: »Ali nisi rekel, da veš, kje je?«

Spet so mu pokazali, kam se žene in res, Mihec je našel popoldne tjakaj. To je videl gospodar, ki je šel pogledat za njim. Mihec je pasel do solnčnega zahoda, to se reče, v senci je ležal in živino je gledal kako je mulila travo. Ko se je pa solnce skrilo, vzel je bič in si žvižgal proti domu. Živino je pustil na pašniku.

»Kje so pa krave?« vpraša dekla. »Krave?«, ponavlja Mihec in se ozira na vse strani, »ne vem, kje sem jih pozabil.« Šli so iskat in našli so živino na sosedovi detelji. Žival dobro vé, kedaj ni pastirja blizu in si rada privošči kak boljši vgrizljaj. No, rdečka si je bila malo preveč privoščila, — preobjela se je. Gospodar in hlapec sta ji djala vrv na roge in potem sta jo podila po cesti sem pa tja. Komaj sta jo takó odtela, da ni poginila. Med tem pa se je prišel poškodovani sosed kregat.

Ko je izvedel celo stvar, prijel je Mihca in ga pošteno naklupal. Domači pa so ga tisti večer pozabili k večerji poklicati in ko je prišel v sobo, bila je skleda že prazna.

Ko je prišel drugo jutro gospodar v hlev, videl je, kako divjá živina. Mihec, ki se je takrat, menda zato, ker je bil lačen, — sam zbudil, pretepал jo je na vso moč. »Kaj pa že delaš?« vpraša gospodar. »Za vse nič ne morem spraviti krav iz hleva«, jezi se Mihec, »kedaj bi že bil lahko na paši, pa — —«. »Bedak!« zakriči kmet in ga lopne po ušesih, »ali ne vidiš, da so krave pripete?« »Ahá«, vzdihne Mihec, »pozabil sem jih odkleniti!«

Popoldne so vozili gnoj. Hlapec se je nekaj pomotil na njivi in pastir je sam vozaril z voli prazen voz domov. Ker je šla cesta od njive navzdol, zavrl je bil hlapec obe zadnji kolesi. Ko je prišel Mihec z vozom na ravno, pozabil je odvreti. Vola sta imela precej vleči in ko je šlo zopet na vrh, obtičala sta z zavrtim vozom. Mihec je kričal, skakal, pretepал, a vse zastonj. Saj pa tudi niso voli neumni, da bi vlekli v breg zavrt voz! Prišli so domači in našli bedarijo. Tedaj je pa rekel gospodar: »Mihec, poberi svoje reči, pa pojdi!« To je bil konec prve službe.

Čez četrť ure korakal je že Mihec s culico po stezi. Bil je vesel in dejal je sam sebi: »Dobro, da sem rešen! To so bili hudi ljudjé, za vsako malenkost sem jih dobil!« Proti noči je prišel do

nekega kovača, ki ga je vzel za učenca. Kako se je pozabljivemu Mihcu godilo tamkaj in pa še pozneje v življenju, povem vam prihodnjič, ako želite in ako mi obljubite, da ne boste tudi vi pozabljivi.

L. Črnej.

Mirko pastir.

»Mirko! — solnce v izbo luka,
Sivka lačna v hlevu muka!«
Zjutraj mati govore
Sinka svojega budé:
»Vstani, vstani, hajd na pašo
Ženi ljubo hejo našo!«

Mirko v postelji se zgane,
Mane si oči zaspane:
Nemogoče se mu zdi,
Da bi konec bil noči;
Pa dovolj so žive priče:
Solnce sije, — krava kliče.

In po koncu Mirko skoči,
K vodi pohiti tekoči
In umije se lepó,
Pa odmoli prav srčno.
Z vedrim srcem, z vedro glavo
Gre na pašo s svojo kravo.

Kjer ob njivi trava rase,
Tam se sivka rada pase —
Časih v škodo pač želi,
Toda Mirko jo drži!
Muhe klati z dolgo vejo:
Sivke dražiti ne smejo!

Pastaričica vesela
Kratek čas obema dela,
Skače, leta brez mirú
Mirko vriska: hoj juhú!
Ko je sivka dosti sita,
Pije — pa domov hitita.

Skleda mleka dečka čaka,
V mleku pa se kruh namaka.
To mu tekne, — to se zna,
Mleko Mirko rad imá! —
Ako ne bi pridno pasel,
Deček bi tako ne rasel!

Framčan.

Dve čebelici.

(Basen.)

»Slabe čase imamo in trda nam gre za živež«, tako se začne pritoževati nekega dne mlada čebelica starejšej svojej tovarišici. »Ne vem, kako je to — pravi — saj smo našle do sedaj po naših cveticah še vedno dovolj hrane, zdaj pa je postalo vse prazno tako, da se skoraj zaman trudim od ranega jutra do poznega večera. Tukaj nam skoraj ne bode moči več živeti. In veš, sestra mila, kaj mi je prišlo baš danes na misel?« »Kaj takega?« povpraša hitro starejša čebelica.

»Obhajala me je misel, da bi bilo za naji mnogo bolje, ako zapustiva ta žalostni kraj ter se preseliva drugam. Jaz vem za kraj, kateri je kakor navlašč za čebele. Dve uri od tod je velik grad, pod njim pa krasen cvetličnjak. Oj, kako dobro se nama bode godilo ondi. Daj, sestra, vzletiva tja!«

Starejša čebelica mlajšej nato mirno odvrne: »Ne bi rada zapustila kraja, kjer sem se rodila in kjer sem do sedaj vedno srečno živela. Živeža je letos tu res malo, a če bodeva marljivi in trudoljubivi, najdeva izvestno toliko slaščic, da ne bova stradali. Ostaniva, sestra, le tukaj, da se ne bova kedaj kesali.«

A mlajša čebelica ni slušala starejše svoje družice, preveč jo je mikalo in vabilo v tujino; odletela je.... Žalostno gleda starejša sestra za njo.

Vsa utrujena in spehana je pribrenčala čebelica do gradú; tu je našla cvetličnjak, vzletela vanj in nabirala sladko hrano, in prav srečno se je čutila. A kaj, ko nje sreča ni trajala dolgo! Solnce se je nagnilo, napočil je večer, in cvetličnjak so zaprli; čebelica pa, ki se je mudila predolgo v prekrasnih zvončastih cvetih, ne najde poti iz cvetličnjaka.

Preplašena leta zaprta čebelica po cvetličnjaku sem ter tja, zaletava se zdaj v jedno, zdaj zopet v drugo stekleno šipo, toda vsakokrat se odbije zopet nazaj. Vsa zbegana pade nazadnje nesrečna čebelica na tla in ondi v nezavesti obleži — — —

D drugega jutra pride vrtnar ter omamljeno sirotico nehoté pohodi.

Tako je našla nezadovoljna in po brezskrbnem življenju hrepeneča čebelica žalostno smrt v tujini, njena starejša sestra pa je v svoji domovini še mnogo časa živela srečno in zadovoljno.

Nauk: Če hočeš biti srečen, ostani v svoji domovini, delaj za njo in ne sanjaj o sreči ptujih dežel.

Anton K—i.

Dve najžlahtnejši dragocenosti.

(Po Tekli pl. Gumbert.)

V neki družini so obhajali imeniten praznik; Bog je vdahnil dušo neznatnemu telescu — prvo-rojencu. Nepopisno je bilo veselje starišev in vseh

sorodnikov. Pri zibelki stojèč siv dedek gleda radostno - milimi očmi majhno, nezmožno bitje. Nankrat pa leže starčku na obraz globoka resnost in z ozbilnim glasom prične navzočim govoriti te-le besede :

»Nekdaj je živel kralj, kateri je imel dragocen kamen in neizrečeno lep biser. Iz teh dragocenosti bi si rad dal napraviti okras ; zato izroči oboje zlatarju. Čez nekoliko dnij prinese izdelovatelj izgotovljeno delo. Kamen je bil kaj okusno vdelan, a ne tako biser. Nezadovoljni kralj dá obóje drugemu zlatarju. A tudi ta ni ugodil njegovemu okusu. Biser je vzbujal pozornost vseh, kamena pa ni nikdo občudoval. Kralj maje z glavo in ves žalosten poskusi še tretjega zlatarja.

Minilo je nekaj dnij. Zlatar prinese lepo krono ter jo postavi pred kralja. O, kako nežnimi barvami se blesti lično vdelan kamen, kakó čarobno lepo se lesketa dragi biser ! Kralj, ves zamaknen, občuduje umetno izdelan okras ter ga skrbno shrani k najdražjim svojim zakladom. Zlatarja pa obilo poplača.*

Starček umolkne. Navzoči pa se spogledajo, nevedé si razložiti dedekovih besed. Starec, vidèč jih, da so v zadregi, povzdigne svoj glas ter nadaljuje :

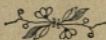
»Stvarnik podelí vsakemu novorojencu dva imenitna darova : razum in srcé, katera sta še žlahtnejša in imenitnejša od dragega kamena in bisera. Kralj je zahteval, naj bi se obe dragoce-

nosti vdelali jednako lično. A kaj zahteva Kralj nebes? Tudi On želi, naj se razum in srcé jednako združita v bliščečo se krono, katera naj pošilja odsev lepih čednostî na vse strani.

Kakor je kralj shranil všečno mu krono k dragim svojim zakladom ter zlatarja obilo poplačal, tako bode odmenil tudi vsemogočni Kralj nebes in zemlje obilo plačilo in imeniten prostor človeku, kateri vdela svoje srce in razum v krono večnega življenja.*

Tukaj starček preneha govoriti. Na to razpnè svoji roki nad otrokom, povzdigne svoje oči proti nebesom in milim glasom prosi, naj bi nebó rosilo obilo blagoslova in sreče majhnemu detetu — novemu zlatarju.

Ivanka.

Mat i.

Brala knjigo sem življenja,
Pa točila sem solzé,
Polna skoro je trpljenja,
O veselju malo vé.

Slednji list pa o ljubezni
Materinski govori,
Ona v vsaki nam težavi
Čelo gládi in hladí.

Marica Strnadova.

Poučne črtice.

Svinčnik ali olovka.*)

Spisal *prof. Iv. Koprivnik.*

Kaj ne, deček, svinčnik dobro poznaš! Saj si še morebiti v srajčki skakal, ko si ga včasih izmaknil očetu ali starejšemu bratcu ter ž njim pisal in risal z levico ali desnico — kakor je prišlo — po mizi, stolih, vratih, plotih in zidih. Ko si se naučil v šoli pisati, seznanil si se s svinčnikom še bolj. Zdaj si že vedel ločiti med dobrimi in slabimi, mehкими in trdimi, cenejimi in dražjimi, belimi in pobarvanimi, v slab ali v dober les vdelanimi, med šolskimi, železniškimi, tesarskimi i. t. d. Novega svinčnika si se vsakokrat razveselil. Zadovoljen si ga ogledoval in ga kazal svojim tovarišem. Pa tudi jezil si se, ako se ti je odkrhnul, kadar si ga obrezoval s topim nožekom. Si pa li kedaj premišljeval, od kod je svinčnik in kako svinčnike delajo? Morebiti, morebiti pa tudi ne. Bodisi tako ali tako, gotovo pa želiš več izvedeti o svinčniku. Poslušaj me!

V srednjem veku še niso poznali svinčnika v tej obliki, v kakeršni je danes. Tedanji slikarji, risarji in pisarji so črtali, risali in pisali z ogljijem ali pa z risali, katera so bila vlita iz svinca ali svinčeno-cinkove vlitine. Od tod ima naše pisalo ime svinčnik, akoravno ni iz svinca, ampak iz grafita. Pa tudi olovka se imenuje, ker pravijo svincu po nekaterih krajih olovo.

*) Zaradi Freuensfeldovega precej obširnega življenjepisa, koji sem priobčil v pričujočem snopiču, prinaša V. zvezek »Zab. knj.« namesto zadnjič naznanjenega spisa »Kaj pripoveduje osa« krajši prirodoepisni sestavek o svinčniku. Cenjeni bralci naj izdajatelju tega ne zamerijo, saj pride napovedani sestavek za sigurno v prih. snopiču na vrsto. A. K.

Grafit, iz katerega delajo dandanes svinčnike, je rudnina in se nahaja v zemlji v gnezdih in skladih, kateri obdajajo druge rudnine ali hribine. Po sestavi je jedrnat ali skrilnat, a najdeš ga tudi med druge rudnine ali med hribine nadrobljenega. Mehek je, da ga lahko z nohtom raniš, ter je 2:3 težji od vode. Barve je črne, blišči pa se kakor kovina. Grafit je skoraj iz samega ogljika, nalik sajам na svetilkinem steklu. Neprozoren je, polzek in se roke prijemlje. V navadnem ognju ne gori, največja vročina ga ne raztali in nobena tekočina ga ne raztopi. Iz grafita delajo topilnike, ž njim mažejo železne vlitnine kakor peči, cevi, ognjiščne plošče i. t. d., da ne rjavé, iz njegovega prahu pripravljajo kolomaz, pomešavši prah z lojem ali s kako drugo maščobo. Svinčnike pa so začeli delati iz grafita še-le l. 1665. na Angleškem, kjer so našli istega leta velike sklade grafita*). Prva črtala so bila debela, ogljata ali valjasta, zelo mehka in brez okvira. Pozneje so začeli črtala vdelaavati v les. Ti svinčniki pa so še zmirom imeli napako, da so bili premehki. Ta nedostatek so čutili slikarji, risarji in pisarji sprva tembolj, ker so bili vajeni rabiti trda črtala iz svinca. Zato so se delala in rabila tudi še pozneje poleg grafitovih svinčena črtala. In kdo ve, če bi se ne bili svinčeni svinčniki ohranili, grafitovi pa zopet popustili, ko bi ne bila izumila leta 1800. Dunajčan Hardtmuth pa Francoz Condé v Parizu — ne da bi drug o drugem bil kaj vedel — način, po katerem se lahko dadó grafitu razne stopinje trdosti. Po Hardtmuthovem in Condéjevem postopanju se še dandanes delajo grafitovi,

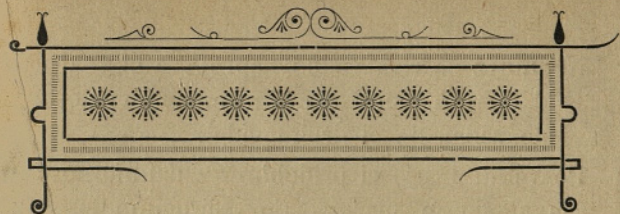
*) Dandanes se dobiva grafit po Avstrijskem, Češkem, Bavarskem, Ruskem, Angleškem, itd.; Avstrija ima grafita največ v južnem Češkem okoli Krumlova, potem na Moravskem, Spodnjem Avstrijskem in Gorenjem Štajerskem.

torej vsi naši črni svinčniki. Po tem postopanju se črtala ne režejo neposrednje iz grafita, ampak nalomljen grafit se zmelje v moko ali v stopah sphe (zdrobi) na prah, moka in prah pa opereta in očistita v vodi. Tako očiščeni grafitovi moki, oziroma njegovemu prahu, pridenejo več ali manj — kakor da naj bo črtalo trše ali mečje — ilovice, ki je tudi sprana in očiščena. Iz zmesi naredé črno testo. To pride v žlebkasta tvorila in se v njih močno stisne, potem pa v posebnih pečéh ožgè, da se sprime ter postane trdo. — Več ko so pridejali ilovice, trši je sprimek, manj ko so je vzeli, mečji je. Bolj ko sta bila grafitov prah in ilovica drobna in čista, finejše, boljše in tudi dražje je črtalo.

Da črtala tako lahko ne steremo, in da je ložje držimo, vdelajo je navadno v les, a dobé se tudi debelejša črtala, ki nimajo lesenega okvira. Navadna črtala vdelujejo v mehek smrekov les, finejša in boljša v les verginskega brinja, ki raste po severni Ameriki, bermudaškega brinja na bermudaških otokih v Atlantskem morju in pa v les dišeče cedre, ki raste po brazilskih pragozdih.

Leseni okvir je valjast ali voglat, samo ostružen ali še pobarvan. Na zgornjem koncu ima ime tovarne, v kateri je bil narejen in številko trdosti. Včasih se zaznamva stopinja trdosti z besedami »trd«, »sredenj«, »mehek«. Na nekaterih so še posebna imena, kakor šolski, uradniški, železniški, i. t. d. svinčnik. Rdeče, modre in druge barve svinčnike delajo na enak način, samo da jemljejo namesto grafitovega prahu grafitovo barvo.

Najbolj znane tvornice za svinčnike so Hardtmuthova na Dunaju in v Budjejovicah na Češkem, in pa Faber-jeva v Steinu blizu Nürnberga na Bavarskem; njeni izdelki gredó po vsem svetu. Pa tudi na Francoskem, Angleškem in v Ameriki so tvornice za svinčnike.

Pregovori, izreki in pametnice.

- * Bogu posojuje, kdor ubožcu kaj daruje.
- * Kdor ubožce proč podí, Bog ga tudi zapustí.
- * Zadovoljnost je večji dar božji od bogastva — bogastvo brez zadovoljnosti je le puhla pena.
- * Tudi nadloga je od Boga — ni veselja brez grenke kaplje.
- * Kdor se oddalji od poti do čednosti, ta se ogiblje svoje sreče.
- * Marsikdo sanja tako dolgo o sreči, da jo na posled — zaspi.
- * Pravo modrost najdeš v božji besedi, v svoji izkušnji, v občevanju z dobrimi ljudmi in pa v čitanju dobrih, koristnih knjig.
- * Med vsemi čednostmi je ponižnost najlepša. Ponižnost ne želi svoje časti in slave, a vendar je ima obilo. Ponižnost je krasna cvetica, ki cvetè na skrivnem, a njen duh se razširja daleč na okrog.

- * Neumnež se riva vedno naprej, da bi ga drugi videli, toda pameten in skromen človek ostaja lepo zadaj, da bi druge videl.
- * Posvetno blago si pridobimo z neumorno delavnostjo in marljivostjo, ohranimo si je z velikimi skrbmi, zapuščamo pa je v nesrečnih slučajih s trpkimi bolečinami. Ne čislajmo torej preveč telesnih zakladov, marveč prizadevajmo si pridobiti duševnega premoženja, zakaj isto traja najdalje ne - le na tem, marveč tudi na onem svetu.
- * Skopost je hšči norosti, varčnost ali ščedljivost hšči modrosti.
- * Ako hočeš veliko let šteti, moraš izza mlada zmerno živeti.
- * Spanje ima sestro, katera se imenuje smrt, a ono še ima drugo sestro, katerej pravimo — lenoba.
- * Ne zanašaj se na boljše čase, temveč privajaj se na čas, v kojem živiš.
- * Kadarkoli si režeš kruha, ne pozabi zahvaliti zanj Bogá. Vse dari, katere imamo od Bogá, uživajmo s hvaležnim srcem.
- * Kadar te obišče nesreča, ne pozabi obrniti se najprej k Bogu in pri njem iskati pomoči.

Razne stvari.

(Star običaj.) Pri nekdanjih Slovanih je bil običaj, ki je še dandanes pri nekaterih slovanskih narodih, da ponudijo kruha in soli ptujemu človeku, katerega sprejmejo prvikrat v gosta. S tem kažejo prijateljstvo; ob enem pa nam tudi kaže ta običaj, da sta kruh in sol zelo potrebni stvari v ohranitev človeškega življenja.

(Zoper mrzlico) priporočajo nekateri lavorjev ali lorberjev list, ki se dobro posuši in zdrobi v prah. Tega prahu se vzame toliko, kolikor ga gre na noževu konico ali špico.

(Koliko ljudi umrje celo leto.) Celo leto umrje po vsem svetu okoli 33.333,333 ljudi; vsak dan jih umrje 91,954, vsako uro 3,730, vsako minuto 60, vsako sekundo 1. — Blizu toliko se jih tudi porodi.

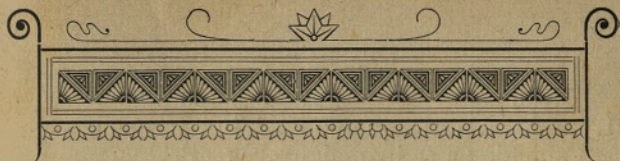
(Najlepši in najpotrebnejši stan je kmetiški.) Od pridnega in umnega kmetovalca izvira bogastvo in sreča vseh narodov. Kmetiški stan je podpora vsem drugim stanovom na svetu. Največjo deželno težo nosi kmet. Zato je pa tudi vse časti vreden stan pravega kmetovalca, ki je priden, pobožen in delaven.

(Ako komu zleze kaka žuželka v uho), vzemi majhen čopič in ga potisni previdno v uho; žuželka se navadno čopiča prime in lahko jo iztegneš iz ušesa. Ako pa se je zaril mrčes pregloboko v ušesno duplino, spusti v uho nekoliko mandelnovega ali tudi laškega olja; žuželko dobiš s tem sigurno iz ušesa.

(Da postane sadno drevo prav rodovitno) in da dobiš od njega izvrsten sad, moraš mu večkrat in dobro gnojiti. Prav primerno gnojenje je gnojenje s tekočim gnojem, katerega moreš dajati koreninam od meseca svečana do malega srpana ali julija. Najložje opraviš to delo, ako si priskrbiš lesen, na koncu z železom okovan kol, s katerim napraviš pod drevesom, kakor daleč segajo veje, $\frac{1}{2}$ — 1 m globoke in 1 — 2 metra razmaknjene luknje (t. j. luknja naj je od luknje oddaljena 1 — 2 m). V narejene luknje vlij večkrat zaporedoma — najprimernejši čas je po kakem močnem dežju, ki je zemljo dobro premočil — gnojnice ali pa iztrebkov iz stranišča. Porabiti moreš tudi oboje, ako je dobro pomešano. Namesto z gnojnico je koristno tudi z milnico ali žajfnico gnojiti. — Čim več in čim večkrat drevo na tak način pognojiš, tem bolje za drevo, pa tudi za tebe, ki tako rad uživaš dober sad

(Izvrstna prst) za gnojne in gorke grede je tista, katere nabereš po travnikih in pašnikih po krtinah. Naberij je pa jeseni, deni jo na kup ter jo večkrat premeči. Ako je zelo mastna, moraš jo pomešati s peskom. Taka prst se tudi cveticam v loncih kaj dobro prilega.

Kratkočasnice.

Majhen razloček.

Vprašali so hlapca nekega ostrega gospodarja, kakó se mu kàj godi pri njegovem novem gospodarju?

»Prav dobro«, odgovori ta, »jaz in moj gospodar si iztepava suknji vsakega jutra, a to samo s tem razločkom, da imam pri iztepanju jaz svojo suknjo na sebi, a gospodarjeva visi na klinu.«

Oporoka.

Neki bolnik zapiše svojo poslednjo voljo ali testament tako - le : »Nimam ničesar, dolžen sem mnogo, kar še preostaja, pa zapuščam sorodnikom.«

Vedel se je izogniti.

A. : »Prosim te, prijatelj, posodi mi deset kron.«

B. : »Oprosti, da ne morem ugoditi tvoji želji, ker nimam niti vinarja pri sebi.«

A. : »In doma?«

B. : »Hvala za vprašanje, — je vse zdravo in veselo. Z Bogom!«

Klobuk na telečji glavi.

Nekdo je vabil šaljivega župnika na obed. »Le pridite«, pravi, »bomo imeli tudi telečjo glavo.«

Župnik pa šaljivo odgovoré: »Pridem gotovo, bom vsaj videl, kako se vam bo klobuk podal« (namreč na telečji glavi).

Iz krčme.

Prvi gost: »Jaz spoznam starost vsake gosi in kokoši.«

Drugi gost: »Na čem pa, gospod Kanič?«

Prvi gost: »Na zobeh.«

Drugi gost: »Saj gosi in kokoši nimajo zob.«

Prvi gost: »Pa jih imam jaz.«

Pametno vprašanje.

Nekdo je pripovedoval, da je treba človeka, ki je zmrznil, drgniti s snegom.

Nato vpraša nekdo: »Kaj pa bi bilo, ako bi se kaj takega zgodilo po leti?«

Novoletno voščilce.

Sinček: »Oče, bodite tako dobri pa mi napišite novoletno voščilce!«

Oče: »Za koga pa, sinek moj?«

Sinček: »Za vas, oče!«

Oče: »In zakaj bi tega ne pisal sam?«

Sinček: »Ker znate vi mnogo lepše pisati od mene.«

Zmešana štrana

ali

kitica zastavic, rebusov, demantov
in drugih zabavnih nalog.

I.

Katera riba je najboljša?

Tista, ki je na mizi lačnega človeka.

V šumi zrase, po travniku se pase, —

Doma na klinu visi, — in je zmirom sito. — Kaj je to? *Sito.*

Koliko je to oseb: Mož z ženo, brat sè sestro, svak s šurjakom?

Trije, zakaj brat je možev svak, žena je bratova sestra in mož je bratu svoje žene šurjak.

Kdo najrajši v mokrem kosí?

Brivec.

Zakaj so ptičice najboljše pevke?

Zato, ker svoje pesence najbolj znajo.

Kaj je to: Na tri kraje se reži, pa jezik ven drži?

Bukova ježica.

Imam dva psa, ki ves dan glojeta meso, po noči pa zevata.

Kako se imenujeta?

Čevlja na nogi.

Katera senca naredi drevju največ škode?

Gosenica.

Kdaj seje kmet repo?

Nikoli; seje le repno seme.

S čim se cerkve pokrivajo?

Z ničem, ker je vidimo.

Kaj ni prav, pa vendar ni greh?

Leva rokavica na desni roki.

II.

Kako se iz nastopnih števil napravi sto:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.?

III.

Postavi tri vinarje na mizo tako-le:

Kako zdaj spraviš družega iz sredine, da se ga niti dotaknil ne boš?

IV.

- a) DE BE LO JE LILO
b) STO ZVERI NESE TO KAR NESE.

Postavi zloge teh besed tako, da dobiš druge besede, ne da kaj dodaš ali odvzameš. Sestavljene besede ti dadó dva znana slovenska pregovora

V.

Kedó je naša a b c
V izbi trmí, ne gane se;
Po zimi ona se glasí,
Obilo jesti, če dobí.

Kedó je vendar c b a?
V temni kleti je domá,
V sodu trdno on tičí,
Ž njega kaplje ne pustí.

VI.

pa 'x' d laže.

Razveza zmešane štrene

v IV. zvezku „Zabavne knjižnice“.

II.

III.

IV.

Sir — ris.

Mnogo besedi, mnogo laži.

Ob, Pad, Ren.

V.

VI.

VII.

Čistost.

Rokavica.

Solnce se od daleč skriva,
 Vrana leta okrog hiše,
 Tanek veter zunaj piše
 Tla pa debel sneg pokriva.

VIII.

IX.

Ciril — Metod.

Vam, ki ste naši.

X.

Salo, panji, vetri, glava, Belgrad, Janko.

V tej nalogi nam je zamenil črkostavec besede; njih zaporedba bi morala biti ta-le: Kosa, Lopa, Njive, Vetri, Triglav, Abel, Gradjan. Umevno je, da naloge v tej obliki, kakor je priobčena v zadnjem zvezku „Zabavne knjižnice“, ni mogel nihče prav rešiti.

XI.

S
 O T O
 V E R B A
 B E L O V A R
 P E R E S N I C A
 S T R O S S M A J E R
 P O L O M E S E C
 Z O B A T E C
 S O J K A
 L E V
 R

KAZALO.

	Str.
Josip Freuensfeld	24
Slovenska mladina Freuensfeldu	25
Pripovedka o kralju Matjažu	26
Kedaj je ustvaril Bog čebele?	27
Pozabljivi Mihec	31
Mirko pastir	32
Dve čebelici	33
Dve najžlahtnejši dragocenosti	35
Mati	36
Švinčnik ali olovka	39
Pregovori, izreki in pametnice	41
Razne stvari	43
Kratkočasnice	45
Zmešana štrema	47
Razveza zmešane štrene	

